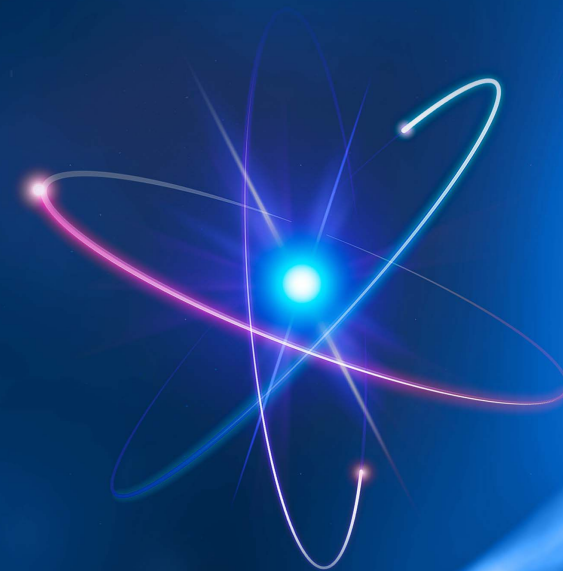

2025

№1

ISSN 3030-380X

TA'LIMDA ISTIQBOLLI IZLANISHLAR.

XALQARO ILMIY METODIK JURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC METHODOLOGICAL JOURNAL

TA'LIMDA ISTIQBOLLI IZLANISHLAR

Xalqaro ilmiy-metodik jurnal

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

Международный научно-методический журнал

PROSPECTIVE RESEARCH IN EDUCATION

International scientific methodological journal

№ 1-son, 2-qism, 2025-yil

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAK Rayosatining 2024 - yil 7 - iyundagi 355-son qarori bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Azimova Nasiba Ergashovna,

Buxoro davlat universiteti pedagogika kafedrası professori

Orcid:0000-0002-3522-1677

KASB TA'LIM PEDAGOGIKASI VA PSIXOLOGIYASINI MA'RUZA MASHG'ULOTLARIGA TADBIQ ETISH TEXNOLOGIYALARI

Annotatsiya: Ushbu ishda kasb ta'limi pedagogikasi va psixologiyasining ma'ruza mashg'ulotlariga tadbiq etish texnologiyalari muammosi tahlil qilinadi. Tadqiqotda ma'ruza uslubini yanada samarali tashkil etish maqsadida pedagogik nazariya va psixologik bilimlar asosida interaktiv va motivatsion yondashuvlar, diqqatni jamlash hamda o'quvchilarning fikrini faol jalb etish usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining qo'llanilishi orqali ma'ruza mashg'ulotlarini o'quvchilarning ehtiyojlari va o'rganish jarayoniga moslashtirish, ularning qiziqishini oshirish va bilimlarni mustahkamlash yo'llari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: klassifikatsiya, gnostik, axborot texnologiyalarining, interfaol, grafik organayzerlar texnikasi, texnologik xaritasini, "Mehnat psixologiyasi", slayd taqdimoti usuli, ma'lumotli-ko'rgazmali, pedagogik texnologiya.

Аннотация: В данной работе анализируется проблема применения технологий внедрения педагогики профессионального образования и психологии в лекционных занятиях. Исследование направлено на более эффективную организацию лекционного метода с использованием педагогической теории и психологических знаний, посредством внедрения интерактивных и мотивационных подходов, сосредоточения внимания и активного вовлечения учащихся в учебный процесс. Кроме того, изучаются способы адаптации лекционных занятий к потребностям студентов и особенностям процесса обучения, повышения их интереса и закрепления знаний через использование современных информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: классификация, гностический, информационные технологии, интерактивный, методика графических органайзеров, технологическая карта, «Трудовая психология», метод презентации слайдами, информативно-иллюстративный, педагогическая технология.

Annotation: This study analyzes the issue of applying the technologies of implementing the pedagogy and psychology of vocational education to lecture sessions. The research is aimed at organizing the lecture method more effectively by utilizing pedagogical theory and psychological knowledge through the implementation of interactive and motivational approaches, focusing attention, and actively involving students in the learning process. In addition, the study examines ways to adapt lecture sessions to the needs of students and the learning process, to increase their interest, and to consolidate knowledge through the use of modern information and communication technologies.

Key words: classification, gnostic, information technologies, interactive, graphic organizers technique, technological map, "Labor Psychology", slide presentation method, informative-illustrative, pedagogical technology.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida kasb ta'limi muhim o'rin egallaydi, chunki u talabalarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham yetkazib berishga qaratilgan. Shu bois, kasb ta'limining samaradorligini oshirish maqsadida uning pedagogik va psixologik asoslarini chuqur o'rganish zarurati paydo bo'ladi. Ma'ruza mashg'ulotlari esa, ko'plab ta'lim uslublaridan biri sifatida, o'quv jarayonining asosiy vositasi hisoblanadi. Ushbu uslub yordamida o'quvchilarga murakkab nazariy materiallarni tushunarli tarzda yetkazish, ularning fikrlash faoliyatini rivojlantirish va o'rganilgan bilimlarni mustahkamlash imkoniyati yaratiladi.

Mazkur ishda kasb ta'limi pedagogikasi va psixologiyasining ma'ruza mashg'ulotlariga

tadbiq etish texnologiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida pedagogik nazariya va psixologik bilimlar asosida interaktiv va motivatsion yondashuvlar, diqqatni jamlash va o'quvchilarning fikrini faol jalb etish usullari o'rganiladi. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining qo'llanilishi orqali ma'ruza mashg'ulotlarini o'quvchilarning ehtiyojlari va o'rganish jarayoniga moslashtirish masalalari ham yoritiladi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – ma'ruza uslubining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning qiziqishi va faol ishtirokini ta'minlash, shuningdek, kasb ta'limi jarayonida nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni uyg'unlashtirishdir. Tadqiqotda foydalanilgan metodologik yondashuvlar, interfaol dars usullari, grafik organayzerlar texnikasi va texnologik xaritalar yordamida ma'ruza mashg'ulotlarining interaktiv va ko'rgazmali tashkil etilishi ko'zda tutilgan.

“Kasblar klassifikatsiyasi”ni o'qitish bo'yicha tashkil etiladigan ma'ruza va seminar mashg'ulotlarining maqsadi hamda ta'lim berish texnologiyasini loyihalashtirishdagi asosiy konseptual yondashuvlarini keltiramiz.

Maqsadimiz talabalarga kasblar klassifikatsiyasi va kasb darajalari haqida tushunchalar berish va ularni qo'llay olish malakasini shakllantirish. Maqsaddan kelib chiqib, mavzuning subyektiv jihatlarini tahlil qilish uslublarining qanday vaziyatlarda qo'llanilishini tushuntirish kabi vazifalar amalga oshiriladi. Mazkur mavzuni o'zlashtirganda talaba:

- gnostik (grek. “gnozis” – bilim) kasblar;
- o'zgaruvchan kasb;
- izlanuvchilik kasbi;
- qo'l mehnatiga asoslangan kasblar;
- mashina va qo'l mehnati kasblari;
- avtomatlashtirilgan va avtomatik tizimni qo'llash bilan bog'liq bo'lgan kasblar;
- mehnat vositalarining ko'p funksionaliligiga bog'liq kasblar;
- mikromuhit, maishiy qulayliklar, “xonakilashtirilgan” sharoitlarda ishlovchilar;
- har qanday ob-havo sharoitida ham ochiq havoda bo'lish zarurati bilan bog'liq ishlar;
- noqulay shart-sharoitlar – balandlikda, suv tagida, yer ostida, yuqori hamda past temperaturada va hokazolardagi ishlar;
- insonlarning ma'naviy hayoti va sog'ligi uchun javobgar bo'ladigan, asosan qadriyatlariga yo'naltirilgan ishlar *kabilarni bilishlari* kerak.
- kasblar klassifikatsiyasiga oid lug'atlar tahlilini yuritish;
- kasblarning maqsadiga ko'ra sinflarini ajrata olish;
- kasblarning maqsadga ko'ra klassifikatsiyalanishini tahlil qilish;
- mehnat vosita/qurollarining asosiy belgilariga ko'ra kasb bo'limlarini bir-biridan farqlash;
- mehnat sharoitiga ko'ra kasb guruhlarini tafovutlash ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur.

Metodlar. Har bir dars, mavzu, o'quv predmetining o'ziga xos texnologiyasi bor, ya'ni o'quv jarayonidagi pedagogik texnologiya – bu yakka tartibdagi jarayon bo'lib, u talabaning ehtiyojidan kelib chiqqan holda, bir maqsadga yo'naltirilgan, oldindan loyihalashtirilgan va kafolatlangan natija berishiga qaratilgan pedagogik jarayondir. Shu jihatdan ham ma'ruzachi “Kasblar klassifikatsiyasi” ni o'qitishni tashkil qilishda quyidagi o'qitish texnologiyasining jarayonli tuzilmasiga alohida diqqatini qaratishi zarur.

Shuningdek, ma'ruzani o'tkazishda axborot texnologiyalarining roli ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda axborot texnologiyalari jamiyatimiz rivojlanishiga ta'sir etuvchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Axborot texnologiyalari insoniyat taraqqiyotining turli bosqichlarida ham mavjud bo'lib, hozirgi zamon axborotlashgan jamiyatining o'ziga xos xususiyati shundaki, axborot texnologiyalari barcha mavjud texnologiyalar, xususan yangi texnologiyalar orasida yetakchi o'rinni egallamoqda.

Axborot texnologiyasi va texnik vositalar samarasini belgilaydigan didaktik materiallardan keng foydalanish zamonaviy pedagogik texnologiyalarning asosiy belgilaridan biridir.

O'qituvchi "Kasblar klassifikatsiyasi" dagi ma'ruzani ma'lumotli-ko'rgazmali tarzda tashkil qilishi maqsadga muvofiqdir.

Ta'limning ko'rgazmali uslubini shartli ravishda ikki katta guruhga bo'lish mumkin: ko'rgazmali va namoyish qilish uslublari.

Ko'rgazmali uslub talabalarga namoyish etiladigan qo'llanmalar, jumladan, xarita, plakat, doskadagi chizma va rasmlar, suratlar va boshqalarni ko'rsatishni ko'zda tutadi.

Namoyish qilish uslubi, odatda, qurilma, asboblari, tajribalar, turli preparatlarni namoyish qilish bilan bog'liq.

Shuningdek, o'qituvchi ma'ruza davomida bir qator interfaol usullardan foydalanishi zarur. Bu usullar jamoa bo'lib, fikrlashga yordam beradi, ya'ni ular psixologik-pedagogik ta'sir etish usullari bo'lib ta'lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat o'qituvchi va talabalarining birgalikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi.

Talabalarga kasblar klassifikatsiyasining subyektiv jihatlarini tahlil qilish uslublari qanaqa va ular qanday sharoitlarda qo'llanishi haqida tushunchalar berishda ma'ruzachi ta'limning quyidagi grafik organayzerlar texnikasidan xabardor bo'lishi zarur.

Umuman olganda mavzu rejalarining xususiyatidan kelib chiqib, grafik organayzerlar tarkibiga kiruvchi u yoki bu usuldan foydalaniladi. Bunda fikriy jarayonlarni yanada ko'rgazmaliligini oshirish uchun slayd taqdimoti usuli qo'llaniladi. Ushbu usul og'zaki gapirilayotgan materiallarni slaydlarni namoyish etish bilan mustahkamlash usulidir. Chunki slaydlardan foydalanish katta axborot sig'imini nazarda tutmaydi.

Natija. Ma'ruzani an'anaviy ravishda bir tomonlama aloqa ko'rinishida olib borish ham mumkin, ya'ni siz hikoya qilasiz, talabalar esa sizni sustlik bilan tinglaydilar. Agar ma'ruzani tashkil qilishda ilg'or ta'lim uslublaridan foydalansak, ta'limiy maqsadga erishishning zamonaviy pedagogik usullarini ham qilish mumkin. Shu bois, ma'ruzachi "Mehnat psixologiyasi" fanidagi "Kasblar klassifikatsiyasi" dan ma'ruza shaklini tanlashda ma'ruza shakllarining quyidagi o'ziga xos xususiyatlariga o'z e'tiborini qaratishi maqsadga muvofiq sanaladi.

Oliy ta'limda o'qitish shakllari talabalarni erkin, ijodiy fikrlashga, ishlashga yo'naltirilganligi bilan alohida ahamiyatlidir. Talabalar mustaqil fikrlay olsalar, ijodiy ishlay olsalar, izlansalar, tahlil eta olsalar, o'zlari xulosa qila olsalar, o'zlariga, guruhga, guruh esa ularga baho bera olsa, o'qituvchi esa ularning bunday faoliyatlari uchun imkoniyat va sharoit yarata olsa, fikrimizcha, ana shu, o'qitish jarayonining asosi hisoblanadi. Aynan demokratik tamoyillar, insoniylik va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy o'qitish shakllari davr talabi bo'lib, bunda dars jarayonining texnologik xaritasini tuzish, jarayonni oldindan loyihalashtirish muhimdir.

Xulosa. Ushbu maqolani tayyorlash orqali, biz, "Kasblar klassifikatsiyasi" ni o'qitishda innovatsion texnologiyalarining zamonaviy tashkiliy shakllari haqida to'xtalidik. Biz, ularning o'ziga xos xususiyatlarini, amalga oshirish usullarini atroflicha ko'rib chiqdik. Shu bilan birga, ta'lim oluvchilarni guruhlariga bo'lishda, guruhda ishlashni tashkil qilishda foydalanish kerak bo'lgan umumiy tamoyillarni muhokama qildik.

Birinchidan, ta'lim jarayonida foydalanuvchining darsni tashkillashtirishning guruhli shaklini, nafaqat, qanday vaziyatlarda qo'llashi mumkinligi haqida tasavvurga ega bo'lishga, balki amaliyotda illyustratsiya qilishga ko'maklashadi;

Ikkinchidan, mavzuni talabalarga yetkazishda ancha samarali natijaga erishishimiz mumkin;

Uchinchidan, mashg'ulot so'ngida beriladigan keys vaziyatlar talabalarining mavzu yuzasidan yanada chuqurroq bilim egallashga turtki bo'ladi;

To'rtinchidan, ta'lim texnologiyalarini loyihalashtirish va amalga oshirish vaqtida ta'limning tashkiliy shakllarini mustaqil ravishda tanlash va bajarish imkoniyatiga ega bo'lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Klimov Ye.A. Vvedeniye v psixologiyu truda: Ucheb. dlya vuzov. – M.: Kultura i sport, YUNITI, 1998. – 350 s. Shaxovoy V.A., Shapiro S.A. Motivatsiya trudovoy deyatelnosti: Uchebno-metod. posob. 2-ye izd., dop. i pererab. – M.: Izd. «Alfa-Press». 2006. – 332 s.
2. Egamberdiyeva N. Talabalarni shaxsiy va kasbiy ijtimoiylashtirish texnologiyasi. – T.: «Fan va texnologiya», 2009. – 56 b.
3. Grigorovich L.A. Vvedeniye v professiyu “psixolog”: Uchebnoye posobiye. – M.: Gardariki, 2006. – 192 s.
4. Karimova V.M., Xolyigitova N.X. Psixologiya: O'quv qo'llanma. – T.: “IQTISODIYOT”, 2014. – 175 b.
5. Bekmurodov A. va boshq. Muvaffaqiyatli ish izlash va ishni rasmiylashtirishning yo'l va vositalari: Oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilariga yordam tariqasida. O'quv-amaliy qo'llanma / Xodiyev B. umumiy tahriri ostida. – T.: TDIU, 2010. – 90 b.

MUNDARIJA:

Familiya I.Sh.	Mavzu	Bet
13.00.00 - PEDAGOGIKA		
Сафаралиев Бозор Сафаралиевич, Юлдашева Манзура Бориходжаевна	Музейная педагогика: социально-культурные программы и проекты в реализации инновационных подходов	3
Azimova Nasiba Ergashovna	Kasb ta'lim pedagogikasi va psixologiyasini ma'ruza mashg'ulotlariga tadbik etish texnologiyalari	12
Холдарова Индира Абдукаримовна	Жанровые признаки и ориентация на традиции серебряного века романа «мастер и маргарита»	15
Saidov Jasur Shavkatovich	O'zbek opera san'atining rivojlanishi va musiqa ta'limida qo'llanilish imkoniyatlari	22
Komilov Nodirbek Bokijonovich	Tibbiyot tarixi fanining oliy tibbiy ta'limni transformatsiya qilish jarayonidagi o'rni	27
Qaxxorova Hilola Kamolovna	Qo'shma loyihalar va guruh faoliyatida ishtirok etish orqali "Mehrli maktab" bolalarida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish	32
Ziyotova Madina Mansur qizi	Oliy ta'lim muassalarida tarbiyaviy ishlarni tizimli tashkil etish pedagogik muammo sifatida	37
Musayeva Amina Karamatovna	Rus tili fanidan talabalarda rivojlantiriladigan kompetensiyalar va ularni baholash mezonlari	41
Saidova Moxinur Murodovana	Plurilingual o'quvchilarning til o'rganishdagi o'ziga xosliklari	46
Odilova Halima Azamatovna	Darsdan tashqari mashg'ulotlarda dutor musiqa asb o'rgatishning metodik imkoniyatlari	50
Narziyeva Munisa Sobitovna	Umumiy o'rta ta'lim maktablarida 2-4-sinflar orasida fortepiano cholg'usini o'rgatish metodikasi	56
G'aybullayev Shonazar Mirboboyevich	Maktabni innovatsion boshqarish tizimi	61
Sultonova Munavvarxon Qaxramon qizi	Sun'iy intellekt asnosida ta'limning kelajagi	64
Ma'rufov Muhammad Shuhratovich	Ta'lim jarayonida sun'iy intellektning o'rni	71
Намазова Нодира Джумаевна	Степень актуальности знаний и навыков молодых специалистов требованиям малого и среднего предпринимательства	76
Sirojiddinova Firuza Xosilbekovna	O'zbekiston iqtisodiyotida ayollarning o'rni va gender bandlik masalalari	84
Abduraxmonova Munisa Ahat qizi	Deviant xulq-atvor muammosini o'rganish-pedagogik muammo sifatida	88
Xodjayev Sardor Bekbergenovich,	Talabalarda ijtimoiy qadriyatlar asosida vatanparvarlikni rivojlantirish mexanizmi	92
Xolboyeva Shahnoza Murtozayevna	Axloqiy tarbiyaning pedagogik asoslari va ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etish	96